

Att steka hamburgare - eller kampen mot värdet på en hamburgerrestaurang

Marcel

Mitt senaste jobb var på en privatägd hamburgerrestaurang. Den tillhörde alltså inte någon multinationell kedja likt *Mc Donalds* eller *Burger King*. Trots detta var restaurangen relativt stor och den hade öppet nästan dygnet runt alla dagar i veckan (stängt endast mellan 7 och 10). Att den var privatägd tillsammans med ryktet att ägaren gav bort pengar till fotbollslag och välgörenhetsorganisationer gjorde att stället ansågs vara ”bättre” och mindre ”exploaterande” för oss som jobbade där i jämförelse med de multinationella jättarna. De flesta av de som arbetade där var tjejer i gymnasieåldern. Majoriteten arbetade deltid samtidigt som de gick i skolan eller hade ett annat jobb vid sidan av. Det kom och gick folk hela tiden, många stod inte ut med lönen eller arbetsförhållandena och sa helt enkelt upp sig. Jag fick ungefär 62 kronor i timmen och fick självklart ingen helgersättning, helg-OB, semesterersättning och liknande. De flesta var anställda svart och mellan ett halvår och ett år var man provanställd vilket betydde att man kunde få sparken vilken dag som helst. De flesta valde dock att sluta innan de hade tagit sig igenom provanställningen.

Många vänstermänniskor tyckte att det var bra att jag jobbade på restaurangen eftersom den inte ägdes av något multinationellt företag och på grund av ryktena om ägarens filantropiska egenskaper. De såg inte att konflikten mellan arbete och kapital finns på alla arbetsplatser: hamburgerrestaurang som fabrikslokal, små som stora företag, privat eller statligt ägd. Så länge lönearbete finns så finns det kapital och så länge det finns kapital så finns det klasskamp. Och denna kamp visar sig inte bara i dramatiska motståndformer som strejker, ockupationer och upplopp utan även i små flyktförsök från arbetet och dolda angrepp mot värdet likt maskning, sabotage och stölder.

Dessa små dolda angrepp på lönearbetet har beskrivits som termiter som sakta men säkert äter sönder kapitalismens grund.¹ Detta kallar vi i Kämpa Tillsammans! det ansiktslösa moståndet eftersom dessa kamper är dolda och osynliga till sin karaktär. Något som gör att de även tyvärr missas och missförstås av revolutionärer.

Kommunismen som rörelse

Lönearbete är alltid exploatering. Självklart är arbetsförhållandena mycket bättre för en svensk hamburgerarbetare än för exempelvis barnarbetarna i en indisk skofabrik. Problemet är dock att vi lever i *en* värld, där levnadsförhållandena och utsugningen av arbetarna i Sverige och Indien hänger ihop. Vill man åstadkomma en radikal förändring måste man angripa det som kapitalet grundar sig på nämligen lönearbetet.

Det centrala för kapitalet är att sätta människor i arbete för att på sätt få dem att skapa värde. Arbetet avskiljs från människan och vi tvingas sälja vår arbetskraft för att kunna överleva. Vår aktivitet blir kidnappad av ekonomin, den vänds mot oss och den separeras från oss. Detta gör att vi tappar tron på att det faktiskt är vi människor som genom våra relationer till varandra, genom vårt eget handlande, skapar världen som den ser ut. Den utbredda känslan av att människor inte kan förändra världen kommer just här ifrån. Känslan av meningslöshet och tristess kan även de härledas från att vår aktivitet vänds emot oss som en främmande kraft. Marx tanke om att människan realiserar sig genom arbetet har blivit så främmande att den tillhör en annan värld!

Den världen – kommunismen - visar sig dock i alla de kamper som dolt eller öppet sker på arbetsplatser, i skolor, på gatorna och i hemmen. Inte som ett samhälle förstås, men som en tendens som en rörelse för en framtida gemenskap.²

¹ Detta citat kommer från den indiska gruppen *Kommunist Kranti*. Mot det kan man säga att kapitalet har överlevt alla dessa bett från termiterna (all arbetarkamp) eftersom de även arbetar för kapitalet. Detta är sant, men det är också sant att kapitalet måste lägga ner stora resurser på att övervaka och förinta alla dessa dolda angrepp. Det är också i de proletära kamperna som förs idag, som vi kan hitta de frigörande krafter som kan befria oss och förinta kapitalet i framtiden.

² När jag säger att kommunismen är rörelsen, så menar jag att kommunismen en tendens i klasskampen – en potentiell utgång av kamperna. Vi ser förstas inte det kommunistiska samhället i klasskampen, utan vi ser kommunistiska ”möjligheter”. Varje kamp har en universell aspekt eftersom det är en protest mot ett ”omänskligt” liv och därför även ett frö till en annan värld - kommunismen. “En *social* revolution har därför en *universell* aspekt. Trots att den kanske bara sker i ett tillverkningsdistrikt, så är det en mänsklig protest mot ett omänskligt liv eftersom den börjar från den *enskilda verkliga individen* och eftersom det *sociala* är det verkliga *sociala* livet för människan, ett verkligt *mänskligt* liv.” (Karl Marx) Det är dock viktigt att förstå och komma ihåg att klasskampen bara är potentiellt kommunistisk, att det kommunistiska fröet inte kan börja växa under vilka omständigheter som helst. Kapitalet är ett samhälleligt förhållande - som vi själva skapat och klasskampen påverkar dess framtid. Vår aktivitet kan därför både hjälpa och stjälpa dess evolution. Det kan även här vara viktigt att påpeka att kommunismen inte på något sätt grundar sig på människans natur som enligt vissa delar av vänstern blivit förstörd av stat och kapital. Kommunismen är en rörelse som kommer ur människors behov och begär inte något som spekulerar om vår inneboende godhet eller något annan trams. Klasskamp handlar om intressen inte om altruism eller osjälviskhet. Begreppet mänsklighet har kritiserats av vissa kamrater för att vara humanistiskt och borgerligt - vad de dock missar är att alla begrepp från de olika vetenskaperna oavsett om dessa är humanistiska eller nationalekonomiska är borgerliga. Som någon sagt vi måste använda oss av begreppen men mot de traditioner som fött dem. Vissa begrepp bör vi undvika att använda – andra bör vi försöka fylla med en ny innebörd.

Om kommunismen är rörelsen som framträder framför våra ögon. Då måste vi hålla utkik efter den och så länge vi inte ser den vardagliga klasskampen som finns mitt framför näsan på oss, så kommer vi aldrig att kunna förstå att kommunism är en möjlig utveckling av de pågående kamperna. Detta eftersom klasskamp och kommunism kommer ur proletariatets ställning och de behov, begär och intressen som denna ställning skapar. Denna vardagliga motståndskamp anses i värsta fall till och med vara ointressant. För de som har det här perspektivet är det bara de stora strejkerna, upplopp, ockupationer och liknande glamorösa och heroiska kamper som är intressanta. Att det ”ansiktslösa motståndet” som pågår dag för dag ibland till och med är mer effektivt än stora öppna kamper som strejker är något som tyvärr är främmande för dem. Att kommunismen döljer sitt ansikte bakom dessa kamper är något som de aldrig ens skulle kunna drömma om. För dem är kommunismen ett ekonomiskt system som man bygger. Inte en rörelse som föds ur skötet från det gamla samhället.

Flykten från arbetet

Som jag sa innan kom folk och gick hela tiden på restaurangen. De flesta arbetade där endast några månader tills de antingen hade hittat ett annat jobb eller helt enkelt tröttnat. När jag jobbade där var det bara ägaren, hans son och dennes närmsta kamrater som hade jobbat på restaurangen mer än två år. Redan mycket tidigt kunde jag märka av konflikten mellan de ”nya” (majoriteten av dem som jobbade där) och de som hade jobbat länge. Detta var tydligt dels för att det var chefens son och hans kamrat satte schemat och alltid fick de bästa tiderna. Medan vi andra (inte bara de som precis blivit anställda, utan även personer som jobbat där i månader) främst fick jobba helgnätter och dels för att de skvallrade för chefen om allt man gjorde och sa. Det var dessutom de som förklarade alla reglerna som gällde arbetsplatsen exempelvis att man inte fick diskutera lönen med varandra (vilket självklart ledde till att det första vi frågade när vi träffade en ny arbetskamrat var hur mycket han eller hon tjänade).

De ”nya” (med de nya menar jag alltså majoriteten av oss som hade jobbat där och som inte hade arbetat där mer än ett år ungefär) hade nästan ingen som helst tro på arbetet och identifierade sig inte med det utan var helt enkelt där för att kunna dryga ut sina inkomster. Ingen av oss ville vara där, vi var där för att tjäna stålar. Detta gjorde att vi nya var mer öppna mot varandra med att vi försökte smita från arbetet.

Jag och två arbetskamrater bildade nästan omedvetet ett litet sammanhang mot arbetet, något som kanske kan liknas med en vängrupp. Det första som vi gjorde tillsammans var att när vi jobbade så stämplade den som kom först in även åt de andra två. Jag minns faktiskt inte riktigt hur vi började med detta, det var inte jag utan någon av de andra två som stämplade in oss andra två en gång och sedan fortsatte vi kollektivt med dessa små flyktt försök från arbetet. Självklart gjorde vi bara detta i smyg. Vi var tvungna att vara väldigt försiktiga med detta för att se till att chefen eller arbetskamrater som vi inte märkte det. ”Instämplingen” av varandra ledde till att vi inte behövde vara rädda för att komma för sent till jobbet när vi tre arbetade tillsammans. Dessutom så hade man nästan aldrig något att göra den första timmen på alla skift så det var inte så att den som kom först fick en massa mer att göra. Efter detta började vi ta pengar ur kassan för att spela flipper eller lyssna på musik på jukeboxen som fanns på restaurangen. Under tiden vi jobbade fick man förstås inte göra detta, vilket vi självklart struntade i. Tog man inte för mycket pengar ur kassan så var det inget som chefen brydde sig om eftersom det alltid fanns en liten felmarginal. Annars så kunde vi slå in fel belopp på kassamaskinerna så att det inte skulle märkas att det fattades pengar. Vi fick dock se till att inte försumma gästerna för mycket eftersom det ofta var stamkunder som hängde på restaurangen som kände chefen.

På kvällsskiftet skulle man arbeta tre stycken när man var nybörjare men när chefen tyckte att man hade lärt sig alla rutiner skulle man endast vara två vilket självklart skulle innebära att vi skulle få mycket mer att göra. Detta fick oss att försöka göra små ”misstag” för att chefen fortfarande skulle tro att vi inte ännu inte var tillräckligt vana för att jobba två. Det var förstås viktigt att se till att det vi misstagen dock inte blev för allvarliga. Vilket ju helt enkelt hade lett till att vi fått sparken. Den här maskningsformen kom vi faktiskt på genom att vi hade väldigt mycket att göra en kväll. Vi hann helt enkelt inte med att fixa de saker som man skall göra för det andra skiftet exempelvis fixa mos, fylla på matvarorna, ta hand om den sista disken. När chefen och de andra som skulle jobba med honom kom till nattskiftet var vi tvungna att jobba över en stund för att fixa de sista sakerna. Detta upprepades några gånger, vilket gjorde att vi fick gå hem en kvart, tjugo minuter senare på skiftet. Men vi ansågs fortfarande vara lärlingar och därför skulle vi fortfarande jobba tre stycken på dag och kvällsskiftet.

Alla de här små sätten att göra arbetsdagen roligare och mer tillfredsställande var något vi försökte sprida till andra arbetskamrater när vi inte jobbade med varandra. Inte genom att vi först talade öppet om att nu skall vi fly arbetet. Utan genom att låta aktionerna tala först sedan snackade vi om det öppet med varandra. Jag såg exempelvis till att några andra jag ibland jobbade med hakade på detta sätt att försena skiftet så att även de kunde fortsätta vara tre på dagarna och kvällarna. Det verkade som de flesta var överens att det var bättre att sluta en kvart senare och ha det lugnare under dagen, än att behöva stressa under skiftet. Dessa maskningskamper cirkulerades och spreds från varandra och alla hade sina egna små knep att göra arbetsdagen roligare och drägligare. En av de stora svagheterna med vår flykt från arbetet var att vi inte vågade försöka få med de som hade jobbat där längre än oss, vi tog det enkla för det svåra och antog att de var lojala till chefen och arbetsplatsen.

Kommunikation, gemenskap och tidsfördriv

Samtal och kommunikation var förstås viktiga medel för att kunna få det bättre på arbetsplatsen. Desto viktigare blev

det för mig personligen när de två killar i min ”vängrupp” slutade, då förändrades min arbetssituation drastiskt eftersom jag inte riktigt visste vilka jag kunde lita på. Ett av de bästa sätten att få reda på detta var förstås genom att tala om det som var förbjudet. Vanligast genom att jämföra hur mycket vi hade i lön och även ifall vi jobbade svart och i så fall hur mycket av arbetsdagen som var svart. När man hade talat med varandra om den saken så visade man på vilken ”sida” man stod på. De som skvallrade för chefen och hela tiden försökte disciplinera oss lydte förstas order och knep käft om den saken. När väl någon hade visat att den stod på ”rätt” sida, så kunde man gå vidare till nästa steg. Exempel så vågade jag mig på att ta pengar ur kassan för att sätta på musik som jag innan bara gjort med de i min s.k. ”vängrupp”. En annan form av motstånd som ofta skedde handlade om frågan om vem som skulle bestämma hur arbetet skulle vara organiserat. Chefen brukade alltid tala om för oss på början av ens skift och förklara vem som skulle göra vad. Han ville splittra upp arbetet exempelvis genom att en skulle ta hand om köket, en annan disken och en tredje skulle steka hamburgarna. Det här skulle leda till att vi var på varsin ände av lokalen isolerade från varandra. Dessa order var det förstås ingen som löd, utan vi organiserade arbetsdagen så att vi hjälptes åt och undvek att specialisera arbetet. Hjälptes vi åt med sakerna så blev det både roligare och lättare att arbeta. Detta kanske kan tyckas vara oviktig och i värsta fall till och med ses som ett frö till en framtida självförvaltning av kapitalet, alltså till en form av självutugning. Då är det viktigt att förstå att kampen om vem som skulle organisera arbetet var ett medel för att göra det roligare och mer enkelt att arbeta. Det var inget mål i sig, ingen bland oss hade lust eller vilja att ta över restaurangen och förvalta den själva. Alla letade efter nya jobb eller andra sätt att försörja sig på, och hade en generell ökning av klasskampen skett som faktiskt utmanade kapitalet hade vi antagligen valt att lämna restaurangen inte försöka att ta över den. Dessa kamper om beslutsfattande var helt enkelt viktiga för att vi skulle kunna lära känna varandra och för att kunna skapa en stark känsla av gemenskap och sammanhållning bland oss som jobbade där.

Alla hade vi olika sätt att försöka skapa en gemenskap som inte bara handlade om en inre sammanhållning, utan även som kan ses som ett slags indirekta angrepp mot arbetsplatsen. Folk gjorde saker som inte först inte tycktes ha någon annan mening än att de var tidsfördriv, vilket de självklart även var men som även till stor del handlade om att jävlas med jobbet. Exempelvis brukade några unga killar roa sig med att fritera sönder mat som egentligen inte skulle friteras bara för att de tyckte det var kul. Ibland kunde de fylla fritöserna med mat och ta upp dem precis innan de skulle sluta för att se vad som skett med maten. En tjej roade sig med att jonglera och leka med maten. En annan hade ovanan att experimentera mycket friskt med kryddningen i dressingen och moset (tilläggas bör kanske att när chefen till sist kom på honom blev han inte särskilt glad). Alla försökte använda sig av varorna och arbetstiden till att ha kul på sitt eget och ofta ganska underliga vis.

Kampen mot värdet

I det kapitalistiska samhället är en hamburgare precis som alla andra varor inte värdefull på grund utav hur den brukas utan för att den kan säljas. En hamburgare är alltså inte värd något för att man kan äta den utan för att den kan säljas till någon som är hungrig. Under kapitalismen har saker alltså inte bara ett bruksvärde (som att en hamburgare kan bli uppäten) utan även ett bytesvärde (hamburgaren kan säljas likt alla andra varor). Det här är inte något ”naturligt” eller ”lagbundet” som kapitalismen försöker få oss att tro i själva verket finns det en konflikt i samhället runt dessa två förhållanden.

Kommunismen är en rörelse som försöker förinta bytesvärdet. Som ”samhälle” innebär kommunismen skapandet av en gemenskap där människans aktivitet tillhör henne själv. Vilket bland annat kommer att innebära en produktion av bruksvärden istället för bytesvärden som under kapitalismen. Det här är något som tydligt visar sig i arbetarkampen. Klasskampen, dold som öppen angriper nämligen bytesvärdet. På restaurangen var detta tydligt exempelvis när vi som arbetade där försökte använda oss av varorna som fanns på restaurangen direkt och för oss själva. Som de unga killarna som tyckte det var kul att fritera sönder mat och tjejen som roade sig med att jonglera med varorna. De kanske tydligaste försöken att hantera varorna som bruksvärden och inte bytesvärden var de gånger som mina arbetskamrater stal mat från restaurangen. Det här var ganska riskabelt eftersom chefen hade jävligt hård koll på hur mycket mat som fanns och visste ungefär hur mycket mat som gick åt per dag, men stölder skedde dock då och då. Ett annat fall när vi förintade bytesvärden (och i det fallet även bruksvärden) var när jag hade fått en stor utskällning för att chefen påstod att jag inte gjort en dressing på rätt sätt. Detta fick mig och en kille att gå in i frysen och förstöra en massa mat som hämnd. Vi la sedan in denna mat längst in i frysen för att det skulle ta några veckor innan det uppmärksammades och då kunde ingen veta vem som hade gjort det. Det räckte dock inte med detta utan resten av dagen gav vi folk rabatt då och då på maten (slog in fel pris på kassorna). Att favorisera kunder var visserligen något som ofta skedde, vänner fick maten billigare eller gratis och ibland skänkte vi mat till främmande som inte hade råd. Återigen kan vi se handlingar som negativt är inriktad på att försöka förinta bytesvärdet och positivt att behandla varor som bruksvärden.³

³ En annan viktig egenskap som de dolda kamperna på restaurangen hade och vilket det ansiktslösa motståndet generellt har är att de är direkta och icke-representativa handlingar. Det är första personens politik och därför i sig själva fientliga till alla former av representativ politik. Lite provokativt kan vi till och med påstå att de är antidemokratiska. Demokrati separerar beslutsfattande från den stunden då handlingen skall utföras. Demokrati gör att stunden då man beslutar om en handling skall utföras eller inte blir privilegierad. Detta behöver inte stärka kampen utan försvagar den tvärtom ofta och riskerar att förvandla den till en institution. Det kan helt enkelt leda till att kampen byråkratiseras. Arbetarkampen stärks av eget och direkt handlande och uppstår ofta från en minoritets aktivitet. ”Det är sant att människor måste bestämma för sig själva. Men alla beslut, revolutionära eller ej, är beroende av vad som har hänt innan och vad som fortfarande sker utanför den formella

Kampen mot värdet är något som man kan se i alla delar av samhället. Alltifrån när människor stjälar från jobbet eller snattar från affärerna till hus- och fabriksockupationer. Dynamiken bakom denna kamp är kommunismen, en aktivitet som ytterst handlar om en så mäktig handling att värdet förintas, nämligen genom att människan tillägnar sig sitt arbete och produktionsmedlen som avskiljts från henne.

Att känna sin chef

Trots att de flesta som jobbade på restaurangen störde sig på chefen och hans ständiga försök att disciplinera oss och få oss att jobba hårdare, så kunde vi inte låta bli att då och då tycka synd om honom. Ibland hände det att han kunde lugna ned sig och ha en vanlig konversation med någon av oss. Dessutom jobbade han alla nätter under veckan året runt (förutom semester då och då) så vi tvingades alla att arbeta med honom ibland och för vissa skapade detta tyvärr en motivation att jobba hårdare och lyda hans order.

Restaurangen gick inte särskilt bra och han var egentligen den som jobbade både oftast och hårdast. Vi frågades oss ofta hur han stod ut att arbeta så ofta. Vi önskade att han lugnade ner sig och umgicks mer med sin familj som han ofta pratade om. I början såg jag bara detta som ett hinder, vilket det självklart på sätt och vis var, vi bands ju alla känslomässigt till honom. Men efter hand förstod jag att detta antagligen endast påverkade kampen mot arbetet ytterst marginellt. Det som skedde var istället att vår ovilja att arbeta riktades främst mot själva arbetsplatsen. Konflikten kom ur vår situation som arbetare. Alltså klasskampen föddes ur det faktum att vi var tvingade att jobba på restaurangen när vi istället ville vara på stranden, umgås med våra vänner eller göra något annat. Något direkt hat mot chefen fanns inte eller i sådana fall bara direkt efter att han ställt till med något eller skällt ut någon men sedan försvann det. Självklart var chefen inte populär bland oss anställda, men konflikten var aldrig ”vi” mot ”honom” utan det var ”vi” mot den relation som tvingade oss att jobba där. På grund av att han var vår chef och att han ägde restaurangen var det förstås en oundviklig konsekvens att våra kamper, för att få arbetet att bli drägligare och mer spännande, både konfronterade och påverkade honom. Men de var aldrig till för att jävlas med själva chefen, utan de var kamper av proletärer som var trötta att vara proletärer. Kamperna var alltså sällan direkt riktade mot honom utan snarare mot lönearbetet och arbetsplatsen i sig. Det fanns helt enkelt inga vinnare på restaurangen.⁴

Ett kapital i miniatyr

Man kan se restaurangen som ett kapital i miniatyr. Konflikten i kapitalismen handlar om mer grundläggande saker än skillnaden mellan de som äger och de som inte äger, eller mellan rika och fattiga. Självklart finns det konflikter mellan rika och fattiga och mellan chefer och arbetare i kapitalismen. Alla kamper, öppna som dolda, leder till att proletärer kommer i konflikt med sina chefer och andra av kapitalets funktionärer, men det är inte kapitalisterna som styr kapitalet utan det är kapitalet som styr kapitalisterna. Att därför påstå att kampen är mellan ”rika och fattiga” ger falska lösningar på kapitalismen, nämligen genom de rikas förintande och döljer den verkliga motsättningen nämligen den mellan kommunism och kapital. Det är en problemformulering som står på huvudet, det är inte de rika som skapar kapitalism utan precis tvärtom det är kapitalismen som skapar rikedom och fattigdom. Vi blir av med skillnaden mellan rika och fattiga när vi blir av med kapitalismen. På restaurangen ledde vår personliga relation med chefen till att kampen riktades mer mot arbetsplatsen än mot chefen. För ett fåtal gjorde detta att de jobbade hårdare, men för majoriteten som fortsatte att kämpa för sina behov och intressen stärkte denna relation på ett förvånansvärt sätt det kommunistiska perspektivet.

Det är värdelagen som styr kapitalismen och tvingar alla, rik som fattig, till en jakt på mer och mer pengar. Denna ”lag” kan inte tämjäs, alla försök med detta har misslyckats eller krossats.⁵ Värdet måste förintas för att inte alla skall dansa efter dess pipa.

beslutsstrukturen. Den som organiserar mötet sätter agendan, den som ställer frågan bestämmer svaret, den som ber om omröstningen bär med sig beslutet. Revolutionen föreslår inte en annan form av organisering utan en helt annan lösning. En lösning som skiljer sig både från reformismens och kapitalets lösningar. Som principer är demokrati och diktatur lika felaktiga eftersom de isolerar ett tillsynes privilegierat tillfälle.” (Gilles Dauvé)

⁴ Självklart försöker jag inte förminska konflikterna mellan arbetare och chefer. Varje kamp som arbetare för mot kapitalet kommer eventuellt på ett eller annat sätt leda till konfrontationer med chefer, poliser, förmän eller andra funktionärer för kapitalet. Det jag vill påpeka är att det inte är cheferna som härskar och att på restaurangen så stärkte vår relation med chefen på ett paradoxalt sätt det kommunistiska perspektivet. Det var öppet för alla att det inte var chefen som var huvudfienden, utan snarare det vi motsatte oss var det absurda att behöva arbeta för pengar. Vi ville inte ha lönearbete, vi ville inte vara arbetare. Kommunismen är fientligt inställd till alla de som lovprisar arbetet eller arbetarklassens roll i detta samhälle vare sig detta kommer från vänster eller höger. Den kommunistiska rörelsen har sitt ursprung ur den proletära situationen, en situation som den vill förintas. Den är proletariatets upphävande av sig självt som klass och därav alla andra klasser.

⁵ ”Kommunismen har inget att göra med idén att arbetare delvis eller helt och hållet måste återvinna mervärdet för sig själva detta av en enkel och openbar anledning. Nämligen en del av resurserna måste användas för att förnya utrustningen, för ny produktion etc. Problemet är inte att en handfull människor tar en oproportionerligt stor del av mervärdet. Om dessa människor eliminerades, fast resten av systemet förblev detsamma, så skulle en del av mervärdet ges till arbetarna och resten skulle investeras i kollektiv och social upprustning, välfärd och andra saker. Detta är i själva verket vänsterns program inklusive de officiella kommunistpartierna. I verkligheten skulle värdesystemets logik alltid resultera i utvecklingen av produktion för maximal värdeförökning. Så länge samhällets bas är en mekanism som blandar två processer, en process av verkligt arbete och en process av värdeskapande, styr värdet samhället med en järnhand.” (Gilles Dauvé ur den kommande översättningen av *The eclipse and re-emergence of the communist movement*). Det här är en kraftig kritik mot hela vänstern som vill fördela värdet rättvist och jämnt mellan människor oavsett om det är fackföreningar, staten eller arbetarna själva som ska göra detta. Så länge värde skapas så kommer värdet att härska över samhället och skapa klasser, rikedom, fattigdom och allt det som kännetecknar kapitalismen. Planekonomerna

Det här visade sig tydligt på restaurangen. Vår chef tjänade förstås mer pengar än oss som arbetade där (och vi ville självklart ha mer lön), men han var lika tvingad som oss andra att följa värdelagen och i småföretag händer det till och med att ägaren faktiskt tvingas jobba hårdare än de anställda. Att han ägde restaurangen och tjänade mer pengar än oss skapade förstås en konflikt mellan honom och oss. Fast om exempelvis staten tagit över restaurangen eller till och med om vi själva börjat förvalta restaurangen exempelvis som ett kooperativ så skulle vi fortfarande lyda under värdets tyranni och därför bli tvingade att följa ekonomins och marknadens lagar. Vilket i sin tur skulle göra att de flesta av de problemen som fanns när restaurangen var privatägd skulle finnas kvar.

Kapitalets förutsättning handlar i grunden att människans verksamhet separerats från henne och att vi genom våra sociala relationer upprätthåller denna separering. Om det är vi som skapat kapitalet så kan vi även förintada det. Det överlever främst genom vår passivitet men även genom representanter och institutioner som skyddar den ex. chefer, polis, militär, hierarkisk tänkande, moralen och även sorgligt nog stora delar av vänstern och arbetarrörelsen. Vänsterns program handlar främst om HUR arbetarna skall förvalta produktionen. Socialdemokrater och leninister vill ha statligt ägande medan frihetliga och rådsocialisterna vill att den skall förvaltas av arbetarna själva och båda vill försöka fördela profiten rättvist. Kommunismen handlar självklart om självbestämmande men är främst inriktad på VAD som skall och kan bestämmas.

Om kapitalet är passivitet där människans handlande inte tillhör henne själv och där hon inte tror sig kunna påverka sin egen eller andras situation. Då innebär kommunismen aktivitet och rörelse, en aktivitet som ger henne tillbaka makten över sitt eget handlande. En aktivitet som innebär slutet på separeringar och därför även förintandet av värdelagen, marknaden och ekonomin och upphävandet av arbetet som just en separering. Det här är en värld utan pengar och profit. Detta kommer inte att innebära något jordiskt paradiset där människor har blivit änglar.⁶ Utan en värld där människans verksamhet tillhör henne själv något som garanterat kommer att innebära skapandet av nya problem, konflikter och motsättningar. Om detta innebär att det inte längre kommer finnas några snabbmatsrestauranger är alldeles för tidigt att besvara.

Författaren är medlem i Kämpa tillsammans!

Vi är motsättningen! **- Några korta anmärkningar om arbete, mat och hastighet**

Marcel och Gillés Dauve

Arbetet är alltså vår verksamhet som blivit separerad från oss. En verksamhet som har blivit förvandlad till en främmande kraft som när ekonomin och likt en tyrann härskar över våra liv. Men eftersom det är vi som skapar denna process så kan vi också förändra den. Det är *vi* som är motsättningen!

Dock måste vi komma ihåg att inget arbete är helt och hållet påtvingat utifrån. Allt arbete kräver någon slags medgivande från arbetsgolvet. Något som Renault arbetaren Daniel Monthe skickligt visade i sina artiklar i *Socialisme ou Barbarie* från 50-talet. Vad vi beskrivit som småstölder, sabotage eller helt enkelt bus (vilket allt kräver någon form av självorganisering) är förstås även de faktorer som gör restaurangen och andra arbetsplatser uthärdbara för de som jobbar där. Kampen mot arbetet är ett sätt att få tillbaka lite av den ”mänsklighet” som arbetet stjälar från oss: den gör alltså vår arbetsdag mindre alienerad. Att förneka detta innebär att man missförstår hur kapitalismen fungerar och varför den fortsätter att existera trots alla dess hemskheter. Men det är även förstås bara i dessa konkreta kamper som vi kan hitta en förutsättning för en möjlig förändring!

Dock handlar inte den kommunistiska rörelsen om att ta bort de plågsamma aspekterna från arbetet. Exempelvis genom användandet maskiner som skulle arbeta för oss medan vi åt god mat, skrev dikter och älskade. (Under antiken, då inte mycket maskiner existerade så rättfärdigade Aristoteles slavarbete eftersom det gjorde att den härskande klassen kunde leva ett härligt och lyxigt leverne.) Läsaren förstår nog att vi inte längtar efter ett samhälle där varje sekund av

⁶ i Östeuropa och Moskva kunde rädda enskilda företag men kunde inte stå emot marknadskrafternas makt när de fick hela imperiet att gå i ”konkurs”. Kommunismen jämför bruksvärden istället för bytesvärden. Alla ekonomiska definitioner av kommunismen kommer dock att leda till att ekonomin blir en separat del av livet, alltså något som finns utanför och ovanför människans verksamhet. För att återigen citera Dauvé ur den kommande boken: ”Kommunismen är inte ett samhälle som ger mat till de hungriga, tar hand om de sjuka eller ger husrum till hemlösa på ett rättvis och korrekt vis. Den kan inte innebära uppfyllandet av behoven som de existerar idag, eller ens som vi kan tänka oss att de gör i framtiden. Kommunismen kommer inte innebära en produktion, som producerar tillräckligt för alla och sedan distribuerar produkterna jämlikt till alla. Istället är det en värld där människor går in i relationer och i handlingar som (tillsammans med andra saker) resulterar att de kan ge föda, vård, husrum ... åt sig själva. Kommunismen är inte en social organisation. Det är en verksamhet. Det är en mänsklig gemenskap.”

⁶ Återigen klasskamp är en kamp som kommer ur olika gruppers behov och intressen. Detta visar sig både i kollektiva former men även i enskilda människors begär – detta är kanske det enda som man kan säga om människan att hon är styrd av sina begär? Därför kan vi inte se kommunismen som ett paradiset där alla konflikter är lösta detta är en barnlig dröm. Vilket i värsta fall kan även leda till att under tiden, innan vi nått, dit så kan all förnedring och exploatering accepteras eftersom det handlar om mänsklighetens bästa. Kommunismen handlar inte om att alla människor kommer behandla varandra juste eller att alla människor egentligen vill dela med sig utan om att vi inte behöver leva våra liv genom förhållanden förmedlade via staten, lönearbetet etc.

livet är en fest. Låt oss lämna sådana drömmar till Vaneigiem.⁷

Det här är relaterat till det faktiska arbetet som görs i hamburgerrestauranger. Alla *snabbmatsrestauranger* är ett uttryck för ett samhälle där tid är pengar (kom ihåg att värde endast kan skapas av arbete och att det bestäms av arbetstiden). Kapitalismen kräver att nödvändiga mänskliga handlingar som exempelvis behovet att äta måste genomföras på det hastigaste sättet (eftersom minimum av tid innebär maximum profit). Hamburgare är dock bara ett exempel på mat som produceras och konsumeras ”snabbt”.

Biffar (som en gång var en symbol för den västerländska civilisationen) är en annan form av mat som snabbt skall tillagas. Fort skall den moderna människan trycka ned tillräckligt många kalorier och proteiner så att hon kan stressa tillbaka till sitt fabriksgolvet eller sitt kontor. Det är samma sak med sallad som blivit alltmer populärt de senaste tjugo åren. Salladen ersätter dessutom köttets ”patriarkala bild” med en mer öppen, ”genusvänlig” och politisk korrekt attityd. Det vore dock naivt att anta att det kan eller kommer att kunna existera en enda matkultur eller en enda form av hälsomat. Vi förespråkar alltså inte veganmat eller någon annan slags hälsoföda.

Vi är vad vi äter... men vi är också det vi gör. Vi äter som vi lever.

⁷ Raoul Vaneigiem var en av medlemmarna av Situationistiska Internationalen som beskrev det moderna alienerande samhället exempelvis i sin bok *Revolution of the Everyday life*. Hans och de andra situationisternas kritik av vänsteraktivisten som en missionär och inte ett politiskt subjekt i sin vardag, på jobbet etc. är mycket viktiga insikter som vi bör ta till oss. Lite förenklat kan man säga att Vaneigiem påstod att kapitalismen var ett samhälle som grundade sig på tristess och att kommunism måste därför bli ett permanent äventyr. Alltså han ser inte kampen mot arbetet som en del i proletariatets försök att erövra sin verksamhet som separerats från henne och att det är denna separering som vi skall förinta. Utan han menar att man skall krossa arbetet som en separerad del av livet. Tyvärr leder hans åsikt till en moralism där han prisar en del av livet fritiden över en annan nämligen arbetstiden. Han missförstår att hela livet domineras av kapitalet – fritid som arbete och den gör detta genom att vår aktivitet och verksamhet tas ifrån oss och blir förvandlat exempelvis till arbete och även ”fritid”.

För en bra kritik av situationisterna se Jean Barrots (Gilles Dauvés) text *Critique of the Situationist International*.